

Dissertatio medica de medicamentis domesticis, eorumque usu in dysenteria / Resp. J. Bergius.

Contributors

Bäck, Abraham, 1713-1795.
Bergius, J.

Publication/Creation

Upsala : [publisher not identified], 1741.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/zftnmvz7>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

Q. B. V.

in ones phd. b. p. u.

DISSERTATIO MEDICA,
DE
MEDICAMENTIS
DOMESTICIS,
Eorumque Usu
IN
DYSENTERIA,

QUAM,

Procedit
Ex Consensu Ampliss. Facult. Medicæ
In Reg. Upsal. Athenæo,
Publico examini subjiciunt

Geffer
AUCTOR

ABRAHAM BÆCK,
Medicinæ DOCTOR,

Et

RESPONDENS

STIPENDIARIUS REGIUS,

JOHANNES BERGIUS,

CHRISTINÆHAFFNIA - VERMELANDUS.

In Audit. Carol. Major. die XXVIII Febr.

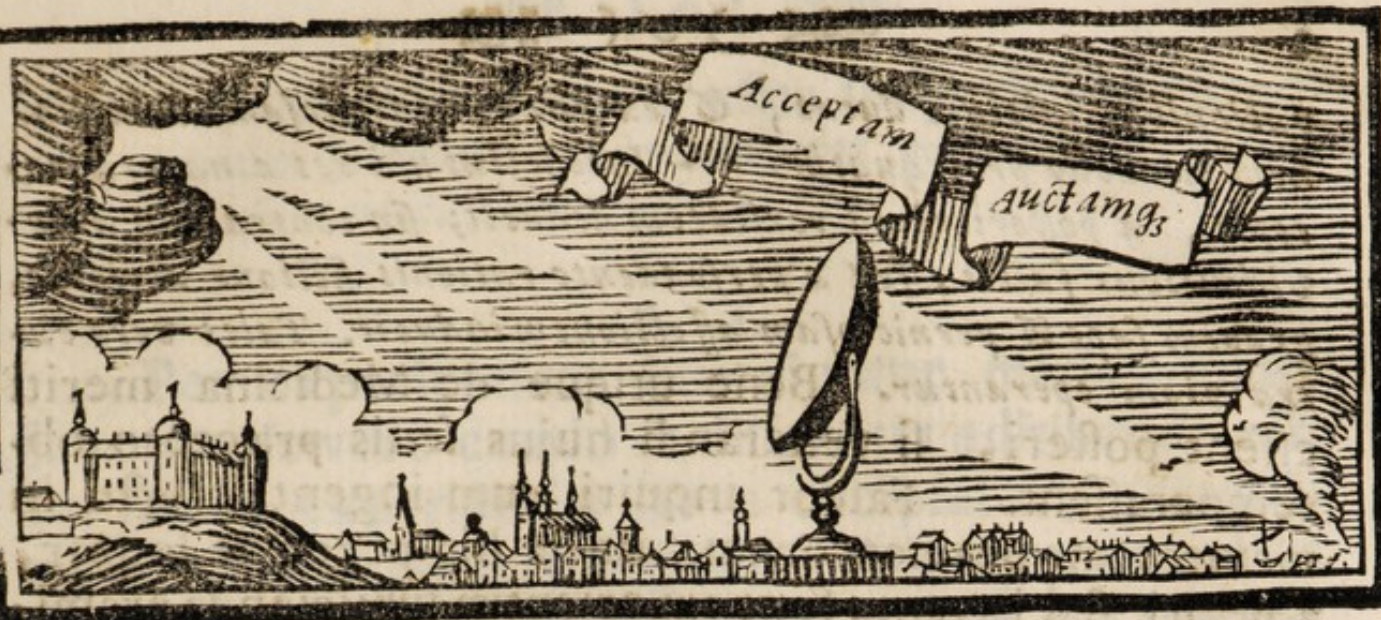
ANNI MDCCXLI.

Horis ante meridiem solitis.

et Sager

UPSALIÆ impressa.

Diversa omnino habentur de *medicamentis domesticis* judicia. Quidam absolute damnant, saltem suspecta habent, & clamant relinquenda esse empiricis. Alii venerantur hæc sola, solis confidunt, exotica omnia noxia pronunciant, Utrosque a regia veritatis via aberrare sentio. Neque enim potuit DEUS O. M. cum plurima ad victum & amictum concesserit, omnia nobis denegare media tuendæ recuperandæque valetudinis, sine qua mors sæpe ipsa vitâ tolerabilior. Neque fas est credere omnia nobis esse noxia, quæ alius terræ incolis salutaria, aut ea, quæ nostrum fert solum, jam selecta & probata esse, ut secure omnia in usum trahi queant. Ego sanitati prospiciendum judico medicamentis efficacibus; unde desumpta fuerint, minus quæro. Domestica vero, quando æquipollent externis, lubens adhibeo; ut domestica excolantur opto & desidero. jubet quoque in Svecia nostra spatiosa nec oppidis frequente, necessitas. Sæpe quadraginta milliariibus distant officinæ pharmaceuticæ, & Medicos provinciales longior terrarum tractus discriminat. Neque vero omnibus provinciis dati sunt, neque stipendio fruuntur, quod impensis excursionum ad ægros sufficeret. Dolui sæpe vicem hominum in illis regionibus, cum alias, tum si epidemii morbi grassentur, ut Dysenteria, Pleuritis &c. Quæcunque offert casus, improvide tentant, aut morbum suis furoribus permittunt; ubique funera & lacrymæ. Tum quidem medicamenta domestica, quæ tuta & efficacia, e re essent. Illa vero pauca sunt, in tanta ubertate apud *Arv. M. Rydholm, Palmberg, Lind, Brochman* & alios, qui conquirunt undique male captas observationes, & pejus referunt. Ut his malis obviam iret *Academia Scientiarum Sveciæ*, non tantum proponit quæstionem: *Hvilka inhemske Läkedomar äro så rönne, at de altid kunna bota wissa sjukdomar Act. V. 1. p. 184*; sed etiam generosum ipsius Membrum doctè monet *Act. V. 1. p. 267*. populares suos de colligendis historiis remedium domesticorum, & ad Academiam mittendis, ut ipsius examini subicerentur. Applauderam hisce consiliis, & Publicæ rei tacitus gratulabar. Cum vero perpenderem multorum præjudicia, quod inveniantur remedia domest. per experientiam qualemcunque, nec opus sit attentione illa, quam in aliis requirimus observationibus; verebar ne pro historiis medicamentorum domesticorum mitterentur malè captæ observationes, & fabulæ examine haud dignæ. Adeoque optabam ut innotescerent omnibus veræ experientiæ criteria, & multa alia ante necessaria, quam nomine *medicamenti domestici* res aliqua tradi, aut agnosci, aut usurpari tuto possit. Volueram de illa re Illustri *Academiae Scientiarum* meditationes meas offerre; interim de *Dissertatione*, quam vides, cepi consilium. Caput II:um sistit brevem historiam medicamentorum domesticorum, quæ proficua deprehendi in *Dysenteria* Suderhamniæ Helsingorum epidemia, Anno 1739, mense Septembris, & rogatu Magistratus ejusdem loci, Satrapæ Nordlandiarum significavi. Habes B. L. instituti mentionem, Habeo operæ pretium, si memineris, dum quidquam pro medicamento domestico venditatur, requisitorum, quæ demonstravi. Mitem, quæso, agas censorem cogitationum, quas festinante manu in chartam conjectas ipse ingenue fateor.

CAPUT PRIMUM.

De Medicamentis domesticis in genere.

§. I.

Nomine medicamentorum veniunt mihi ea instrumenta, quæ per experientiam inveniuntur apta dirigendis viribus corporis humani ad sanitatem.

Per experientiam, quam constituo inventricem medicamentorum, intelligo eam cognitionem, quam attendendo ad nostras perceptiones acquirimus. Dicitur alias indagatio veritatis a posteriori. Confer *Wolffii Log. Lat. C. de Experientia*. Sic enim constat, quantum tribuam rationi in rebus fori medici. Rationalem volo experientiam, regulisque conformem, quibus dirigitur intellectus in veritate cognoscenda. Aliam homine dignam nego. Pauca quoque rationi pervia, nisi præeunte experientia, assero. Et hanc ipsam sententiam suam fecit, quadringentis ante Christum natum annis Hippocrates; *Qui tempus, inquit in Lib. Præceptionum, & occasionem novit, medicinam facere debet, non priori ratiocinationis persuasioni se applicans, sed usui cum ratione.* - - Collaudo igitur equidem quoque ratiocinationem, si ex obser-

rationibus initium ducat, & ex phænomenis ipsam deductionem methodo prosequatur. - - Intellectus ubi res a natura accepit, a posteriori ad veritatem deducit; sin contra non ab evidentibus factis, sed a persuadente rationis fictione accipiat, gravem sæpe & perniciosam affectionem inducit. Tales vero extra viam operantur. Bene utique de Medicina meriti essent posteri, si venerandi hujus senis præcepto obtemperassent. Fateor inquiri cum ingenti fructu in virtutes medicamentorum, ut de his præcipue loquar, a priori; sed inventa sunt experientiæ subjicienda examini, antequam in usum trahi possunt. Juvat, si operandi modum intelligis medicamentorum; sæpe tamen eo ignoto, salutem ægri, quæ suprema Medicis lex est, promovere vales. Paræus feliciter adhibuit in punctura nervi periculosissima CAROLI IX. Regis Galliarum, ex male administrata Venæsectione, mixturam spirituum Vini & Terebinthinæ, quamvis causam phænomeni minus bene reddere posset in *Lib. 9. c. 38.* Cur Ipecacuanha vomitum excitet, Rhabarbarum & Helleborus niger catharsin moveant, res est ad liquidum non perducta, quamvis toto die a medicis cum successu præscribantur. Neque tamen hoc ipso Empiricam infero Medicinam, seu historicam effectuum medicamentorum cognitionem, quam suggessit mala & inadæquata experientia. Eam noto & arceo. Simul tamen effrenam fingendi licentiam, & extra naturam in rebus naturalibus sapiendi pruritum explodo.

Ceterum recte suppono vires in subjecto, cui applicantur medicamenta, siquidem omnimoda virium destructio ipsa mors est, in quo corporis statu frustra sunt Medicus & medicamenta. Videbat Hokius mortui animalis cor moveri & arterias pulsum agere, insufflato per laryngem aëre, follis ope; experimentum, in

in quo quis crederet artem usam fuisse viribus corporis, quarum jamdiu omnimoda erat privatio. V. *Boerh. Orat. de usu ratioc. Mech. in Med.*

§. 2.

Per experientiam inveniuntur medicamenta
§. 1. omnis vero cautio & diligentia adhibenda est, ne fallaci experientiæ larva decipiatur, quisquis medicamenta tradere cogitat. Adeoque non alius ad experientiam suam provocet, quam qui summa sollicitudine attendit factum ipsum omnesque facti circumstantias, deinde quæ ab experimento sequuntur, castissimo infert ratiocinio.

His notis dignoscitur vera & adæquata experientia: Confer Logicos. Et hæc sola tanto nomine digna est. Sola dijudicat ea, quæ hominis vitam, qua nobilius nihil, nihil carius, servant aut destruunt. Sed cum ea, quæ pulchra, difficilia sint; & hæc nostra periculosa appellatur Hippocrati *Aph. S. 1. a. 1.* cum ob eminentiam objecti, in quo non bis peccare licet, tum ob mille errandi pericula. Illud quidem innuere voluerunt Viri in arte nostra celeberrimi, commentariis de experientia dubia ac fallaci, vide *Bohnii Dissertationes & Boylei Op.* Facile enim seducitur incautus, & experientiæ specie illuditur, si unica omissa fuerit circumstantia, quæ ad rem facit; aut si ab experimento deductas conclusiones subierit paralogismus. Historia naturalis & Medicina abundant, quod dolendum, exemplis; Integras Poterii observationum centurias aut fictas, aut male captas credunt viri magnæ peritiæ ac famæ, inter quos Guido Patinus. Idem de medicamentis a Sennerto in Praxi commendatis suspicatur *Welschius in Annot. ad Walai Meth.*

Simonis Paulli egregium assertum, quod Angelica promiscue omni sexui, quacunque formâ usurpata, asthmate & veteri tussi laboranti, oppido proffit, fefellit in praxi spem Collectorum A. N. C. Vr. vide *tr. de Exper. p. 7.* Pœoniam collo appensam multi pro Ant-epileptico universali venditant, sed nullum ipsius effectum vidit inter alios Primerosius. Quod hi omnes falsa retulerint mala decipiendi voluntate, non credo, sed ajo eos experientiæ larvâ deceptos, cum neque sollicitè ad factum attenderent, neque scirent modum ponere ex facto ratiociniis.

§. 3.

Illa medicamenta §. 1. dicuntur mihi *domestica*, quæ non ex longinquis transportantur oris, nec operosa egent præparatione.

De duobus medicamentorum generibus communiter loqui solemus, Pharmaceuticis proprie ita dictis, & domesticis. Illa præparantur arte Galenico-Chymica, nec facile extra Pharmacopœas haberi possunt. Hæc domi nata, simplicia & parabilia dicuntur, nostris Huslåkedomar, Husmedel, totusque curationis processus, Huskur. Per me licebit, si quis voluerit domesticis annumerare camphoram, crocum & alia, quæ fere ubivis in Svecia nostra venum exponuntur.

§. 4.

Quæ de medicamentis in genere dicta sunt §. 2., valent in specie de domesticis §. 3. inveniuntur enim per experientiam, dum summa sollicitudine attendimus ad factum ipsum factique omnes circumstantias, & quæ ab experimento sequuntur ratiocinio inferimus castissimo.

Para-

Paradoxa erunt hæcce primo intuitu, sed illis fere, qui non cogitantes, quanti sit habenda hominis vita, de medicamentis domesticis perfricta fronte fingunt & deblaterant, quæcunque obvenerint. Quid, quod natura sæpius his arcta sit, cum magicas delusiones, Deique, quod horrendum est, blasphemias in partes vocare necessum habeant. Cum his mihi non est negotium, neque ab iis commendata pro medicamentis habeo.

Aliud est hominum genus, qui communi de specificis errore persvasum sibi habent, remedia omnia domestica aut esse specifica, aut non mereri domesticorum titulum; quasi quæ dare non potuerant tot medicorum experimenta & lucubrationes, in promptu haberet confusa observatio. Nescimus alia specifica, quam quæ fecit experientia iusta methodo & applicatione, memores responsionis, quam non nemo dedit discipulis suis arcana Præceptoris quærentibus: *discite meam methodum, & habebitis mea arcana.* Quid est, quæso, quod toties spem nostram frustrentur liberalia scriptorum medicinæ domesticæ asserta? Aut me omnia fallunt, aut hoc ipsum abunde evincit, suis quoque medicamenta domestica comprehendendi terminis, certisque casibus adstringi, in quibus plus vel minus efficacia evadunt. Universalis commendatio medicamenti alicujus semper suspecta est; aut quod non voluit Deus O. M. hominibus ratione præditis, qua bonum a malo distinguere possunt, pro temporis & circumstantiarum rationibus, esset unquam occasio impune abutendi divino hoc dono; aut quod contradictionem involvat dicere causas diversas morbi tolli eodem medicamento. Sic enim *Schreiber p. m. 83, si invenirentur specifica, necessum est, verum mundum, qui existit, in fabulo-*

bulosum degenerare. Est hæc præcipitantia in judican-
do, quod medicamentum non nisi in uno tentatum,
omnibus commendare velint, qui alias justo tenentur
medicinæ domesticæ amore. Ita enim delectamur u-
niversalibus, nosque tædet particularium. En exem-
pla ex nostris indicibus medicamentorum domestico-
rum: J all slags lungsot är alt af svafvel præpare-
rat, en tjenlig läkedom. v. *Brochmans Hushållsbok.*
Morrot är för styng i bröstet en wiss läkedom. Py-
rolæ, Wintergröns decoction eller brända watten he-
lar alla sår inwårtes druckit, alla gamla skador, fi-
stelen och hwad thet wara må. v. *Arvid Månsson Ryda-
holms Örtbok.* Quibus tamen experientia refraga-
tur. Medicamentum, quod semel sustulit morbum,
semper quidem tollet, si fuerint eadem in corpore
conditiones, non vero aliàs. Inculcat experientia,
cujus est in hac re judicio standum, omnium circum-
stantiarum habendam esse rationem, nisi errorum sco-
pulis misere divexari velimus.

§. 5.

Qui experientiæ studet, §. 1. & ad factum i-
psum sollicitè attendit §. 2. initio probe notat con-
stitutionem habitumque ægri, cui operam tulit me-
dicamentum domesticum. Huc pertinet mentio se-
xus, ætatis, nationis, parentum, vitæ generis,
exantlatorum morborum, individualis habitudi-
nis, & si quæ aliæ fuerint circumstantiæ circa
ægrum notabiles.

Medicamenta domestica sunt instrumenta apta di-
rigendis viribus corporis humani ad sanitatem §§. 1.
4. sed vires illæ sæpenumero diversi gradus sunt,
pro diversitate sexus, ætatis, nationis & aliarum con-
ditio-

ditionum; diversa itaque incedendum via in dispensatione medicamentorum domesticorum. Non credit artis ignarus, quanta ex observatione dictorum lux oriatur in caussarum indagatione & morbi Therapia. Vix enim minima datur circumstantia, quæ non aliquid in recessu habeat, & in iterata medicamenti applicatione, si negligatur, spem possit fallere. *Natura*, inquit Bagliv. Pr. Med. L. III. C. 3, *nihil frustra molitur, minimaque sunt sæpius magnarum rerum initia, & minima quæque ad notitiam grandium nos ducunt.*

Sunt morbi temperamentis & sexui proprii quasi, sunt qui infestant potius infantes quam adultos, hos magis quam senes; & ut senilis ætas tota ærumnosa sit, faciunt morbi ei familiares. A parentibus propagantur passiones phthificæ, hypochondriacæ, affectus calculosi, epileptici & hæmorrhoidarii. Et quamvis raro ea intercedat similitudo inter parentum & liberorum morbos, quæ in historiis a Th. Bartholino in *A. M. H.* recensitis notatur, de quodam magistro organi pneumatici, qui amisit usum digitorum sine violenta causa eodem ætatis anno, quo pater, ipse etiam organi pneumatici præfectus; & de matre ac filia primariæ conditionis, quibus oborta est in dextro oculo Cataracta ætatis anno prorsus eodem: indicia tamen hæreditariæ labis non levia quotidie obveniunt. Idiosyncrasia exemplum miræ omnino & singularis habet idem Bartholinus l. c. cum ænopolæ mentionem facit, qui quoties acetum mensæ impositum conspiceret, cohorrescebat & sudore frigido perfundebatur; si non visum hauriret, nihil inde damni percipiebat. Refert quoque de juvene, cui Olaus nomen, quod dum compellaretur dicto nomine, primum perhorresceret, altera vice caput concuteret, & tandem quasi Apoplexia correptus concideret.

Sed & qua morbos iisque medendi rationem magna oritur diversitas ex regionum distantis; imo cum tempore mutantur hominum corpora, diæta & vivendi genere mutatis. Quantum differat Germania jam a veteri illa, quam Tacitus descripsit, siue corporis & animi robur, siue habitum & naturam spectes, prolixè exposuere Herm. Conringius, ejusque Commentator Burggravius. Belgæ in dosi Emeticorum & Purgantium nostros superant, in opiatorum Angli. Et meminimus a Bartholino observatum, quod illis, qui in mari versantur, debeat dosis purgantium & diaphoreticorum ad tertiam partem esse validior illa, quæ exhibetur in terra degentibus. Non sine periculo imitari posset alius Finniæ & Ostrobothniæ incolas, qui fumantia sudoribus corpora ex caldarii ignibus, ut nuda sunt nivibus obijciunt. Plura deberem hujus rei exempla adferre, nisi mihi otium fecissent illi, qui de historiis morborum consignandis agunt. Vide inter alios *Hoffm. Med. System.*

Esse vero necessariam commemorationem temperamentorum habitusque ægri, sic demonstro: Morbus est mutatio functionum corporis a sanitatis statu, in quo faciles, jucundæ & cum constantia quadam peraguntur. Dabitur itaque morbi ratio sufficiens, seu causa, quam proximam vocant; estque illa, quæ tota simul totum jam morbum præsentem facit, sublata vero tollit eundem. Ergo medicamentum omne ut morbum tollat, morbi causam removeere debet. Sæpe vero ejusdem nominis morbus a diversis imo contrariis causis pendet in diversis subjectis; vel in uno, alio atque alio tempore. Et cum contrariis causis removendis impossibile sit ut unum sufficiat medicamentum, patet utique quod qui spe certa successus & fine

sine metu noxæ, applicare vult ab alio commendatum medicamentum, scire debeat peccare eandem causam in præsentī casu, quæ peccaverat in morbo, cui antea opem tulit medicamentum. Ergo omnia, quæ faciunt ad detegendam causam morbi, diligenter exponenda sunt in historia medicamenti domestici. In hunc censum maxime veniunt temperamentum & habitus corporis, quippe quæ una cum causis occasionalibus constituent Proximam; adeoque a Medicis dicuntur *causæ Prædisponentes*, seu tales, quæ corpus ita mutant, ut aptum sit morbo suscipiendo. V. Boerb. Inst. §. 741.

Lubet exemplo illustrare hæc omnia, cum multum ad rem faciant, & viam sternant dicendis. Senex temperamenti phlegmatici, habitus debilis, postquam ingesserat cibos dulces, carnem pingvem, potumque frigidum, tenuem, atque mox pedes & abdomen frigori objecerat, doloribus colicis infestari cœpit gravissimis. Svadebat quidam spiritum vini, in quo flores Chamomillæ erant infusi, & adjecta bona portio olei destillati ex seminibus Carvi, nostris Kuminolja. Imponebantur abdomini sacculi calidissimi, pleni avena & sale tostis baccisque Lauri atque Juniperi. Si ne mora levantur dolores. Vir erat XLV annorum, temperamenti sanguinei, habitus eusarci, otio & lautæ diætæ vacans, cui ab aliquot annis fluxerant hæmorrhoides; cum aliquando frigori insolito se commisisset, sentit non solum hæmorrhoidum fluxum suppressum, sed & queritur immanes colicos dolores junctos febrili æstui. Forte adest, qui senem, cujus nuper facta mentio, a Colica liberaverat, atque multis de felici morbi dicti exitu præmissis, propinat nostro eundem spiritum florum Chamomillæ probe acuatum Oleo Carvi, similesque sacculos applicat abdomini.

mini. Tantum vero aberat, ut dolores colici levarentur, ut majori insurgerent atrocitas. Voto autem satisfecit alius, qui post Venæ sectionem in pede institutam, & clysmata emollientia injecta, dedit pulveres nitrosos, conchis & momento castorei remixtos, jussitque pediluvia adhiberi. Addere liceat hanc episcrisin, quod morbus nomine idem, non auscultet ubique eidem medicamento; quod ratio diversitatis, qua magnam partem petenda sit ex temperamento habitusque ægri, quorum itaque necessaria est observatio. In hoc casu alter erat phlegmaticus, debilis, senex; alter sanguineus, habitus pleni & hæmorrhoidarius. Quin multa nostra remedia domestica, ob hanc neglectam cautelam, dubio & ancipiti exitu sint periculosa, dubitari nequit. Evolve vulgares indices, & aures commoda illis, qui centurias fundunt remedium domesticorum, & vix literam aut verbulum de ægri natura & constitutione deprehendes.

§. 6.

Neque omittit, quicumque in tradenda historia remedii domestici experientiæ studet, inter alias facti circumstantias §. 4., eas, quæ morbum immediate præcedebant, & videri poterant ad illum quocunque modo fecisse. Sic habenda ratio ingestorum & applicatorum, adeoque aëris, cibi, potus, vaporum, vulnerantium &c. Sed & mentio fiat Gestorum, ut motus corporis, affectus animi, somni & vigiliarum; neque neglegantur Excreta & Retenta &c.

Res sæpe exigui momenti, longum & rebellem morbum secum trahere possunt, si prædispositis accendant.

dant. Qua quidem occasione recordor observationis, quæ legitur in *A. M. H. Thoma Bartholini Vol. IV. A. 1676.* de illustri Polono sexagenario, qui dum Hassniæ æstivis mensibus scriptioni desudat, & mensæ nigræ marmoreæ nullo stragulo tectæ assidet brachiis fere nudatis, contraxit intensos per brachia dolores, quibus eum Medici nullo modo plene liberare poterant. Cum hujusmodi circumstantiæ sint occasiones morborum, & accedant causæ prædisponenti eamque excitent, a Medicis dictæ sunt *Causæ occasionales*. Patet vero, ut de prædisponentibus in §. 5., quam necessaria sit harum expositio. Si secure volueris exhibere idem medicamentum duobus subjectis, causæ prædisponentes & occasionales, quæ proximas constituunt, non erunt in uno subjecto contrariæ illis in altero; de eo autem vix aliunde rescire poteris quam ex facti historia: in qua ergo simul cum prædisponentibus, exponendæ occasionales. Sic in allatis exemplis §. 5. & in sene quidem erant doloris colici causæ occasionalis alimenta fermentationi & cruditatibus generandis apta, in altero, subsistens sanguis per hæmorrhoides excernendus. In priori casu peccabat causæ frigida secundum veteres, in posteriori febrilis æstus aderat, adeoque calida potius. Causas e diametro oppositas aggressus est, qui medelam promittebat, eodem medicamento. Quid mirum itaque, quod male ei cederet negotium. Nec nostri vulgares indices remedium domesticorum occupari voluerunt circa causas occasionales morborum, quorum curationes tradebant. Ac dum brevitatis studiosi sunt, inculpanitur a tentantibus illorum experimenta, quod neque studiosi fuerint veritatis.

§. 7.

Inter facti circumstantias, quarum ratio habenda

benda est in historia medicamenti domestici §. 4 primas tenent phænomena ipsius morbi. Ea vero præsertim, quæ essentialia morbo sunt, dicta Symptomata pathognomonica, quod hunc ab aliis omnibus distinguant. Horum accurata expositio facit, ut tutius in usum vocare possint alii medicamentum idem; inservit indagandæ causæ proximæ morbi, detegitque peritis artis medicæ verum morbi nomen.

Itaque dum in historiis medicamentorum domesticorum negliguntur phænomena, caremus recensitis commodis, cum ingenti eorum damno, qui medicinam domesticam consulere necessum habent. Neque enim tutæ satis est commendati medicamenti applicatio, cum ex phænomenis, quæ maxime produnt latentem causam, fieri nequeat comparatio; neque spes est perveniendi ad notitiam morborum, qui endemii & epidemii grassantur in patria nostra. Quanta vero circa nomina morborum confusio? Rutam hortensem commendat *Palmberg* in *Sertis fl. sv.* contra Pleuritidem (*Sido - styng*) nec addit, verane Pleuritidis intelligatur, cum pulsu duro & calore summo, inflammationis pleuræ comitibus; an notham velit, quæ sine febris, a causâ potius frigida. Certe hortensis Ruta, quæ in hoc casu innoxium esset medicamentum, evaderet in illo venenum. Helsingi vocant convulsiones, dolores & tremores, qui pueris solent periodice supervenire, *Riset*, nomine nescio an alibi usitato, & medelam quarunt ex baccis Laureolæ in unguentum redactis cum aliis pinguibus. Vidi hos, qui medicamenta contra dictum morbum dispensant, (sunt enim, ut apud Ægyptios, aliqui certi morbi curatione celebres) omnia puerilis ætatis

ætatis mala ipsi imputare. Sed hujus farinæ alia omitto. Non expectemus a vulgo rudi & terminorum artis signorumque imperito, quod Medicis ipsis aliquando crucem figit, morborum volo veram & accuratam diagnosin: ita enim complicatus sæpe morbus est, diversaque Protei instar induit schemata, ut quo potius nomine citare velis, plane hæreas.

Dum symptomata morbi pathognomonica in plerisque historiis medicinæ domesticæ locum non inveniant, neque mirari convenit homines magni aliàs judicii & acuminis, tantum pretii uni domestico medicamento imponere, ut omnibus commendent, imo moleste seduli obtrudant. Nam si symptomata scirent eorumque in utroque casu rationem haberent, nullus dubito, quin abstinere immeritis encomiis, parcerentque civibus. Novi virum magnæ dignitatis, qui ubicunque de domesticis sermo incideret, firmissime asseverabat, contra omnem phthisin pulmonalem securum haberi remedium in duobus tribusve cochlearibus spiritus vini Gallici, quovis mane sumtis. Videbat sine dubio aliquos dicto medicamine sanitati restitutos, qui post insigne digestionis vitium, sensum gravativum ventriculi, nauseam denique, tussi infestabantur sicca initio, humida tandem, diutina ac molesta, h. e. tussi, quæ omnibus signis stomachalem referebat, vel stomachico-pectoralem, cum notabili habitus corporis & virium decremento. In hac tussis specie observarunt Medici, prodesse spiritum vini Gallicum ad duo vel tria cochlearia tempore vespertino. Conf. *Juncq.* *Consp. Medic. Tab. de tussi.* In vera autem phthisi pulmonali seu exulceratione pulmonis, aut in stadiis adhuc proximis, vix unquam cum fructu adhibetur. Nocet spiritus vini usurpatus contra phthisicam tussim

sim; non vero plane damnandus, si dependeat morbus a stomachi cruditatibus.

§. 8.

Desidero etiam in historia medicamenti domestici, & summo jure refero inter facti circumstantias, quas attendere debet, qui ad experientiam provocat §. 4. accuratam descriptionem medicamenti, præparationis modum, methodumque exhibendi. Sic enim facilis erit experimenti repetitio, non difficile judicium de medicamenti efficacia, & spes non dubia incrementi doctrinæ hujus longe utilissimæ.

Prolixe deberem inculcare hæc omnia, quorum neglectus mirum quantum retardaverit Medicinam domesticam. Sed exemplis contentus ero. Petroscelinum herba est oculis amica & ophtalmica, si sola usurpetur; quod si vero aliis intermiscetur, intensiores dolores & inflammationem concitat, sive interne sive externe adhibita, referente Boylæo de *util. Phil. exp.* Si Asparagi nondum prodierint, toti albi sunt & foetentem reddunt urinam cum stranguria; si vero surculus abscindatur, jamjam in ramos abiturus, Gallorum more, nec ab esu foetet urina neq; movetur stranguria *Barb. Histor. pl. p. m. 504.* Hæret plantarum medicata vis aliquando in semine, nonnunquam in floribus, sæpe in foliis, non raro in cortice & ipso caudice, plurimum in radice. Sic frustra quærere poteris in floribus, quæ invenerunt alii in radice. Expetis spirituosum & fragrans plantæ principium, id dabit infusum, aqua destillata & oleum, quod una cum aqua ascendit; desideras saponaceum & salinum, id decoctum ejusdem præbebit. Eorum vero, quæ ad diætam
agri

agri pertinent, magnam habendam esse rationem, omnes uno ore confitentur. Alimenta & potus, somnus & vigiliæ, motus & quies multum ad rem faciunt. Et iusta veterum laus est, quod omnem moverint lapidem, ne quid horum curationis intentioni deesset.

§. 9.

Atque ut pateat in historia medicamenti domestici, auctorem ea tantum ab experimento inferre, quæ vere sequuntur §. 4., & curationem certe competere laudato medicamento, nec alii; fiat mentio temporis, quo porrigebatur, morbi status, & in acutis quidem dierum ab initio ingruentis morbi, remissionum & exacerbationum in acutis & chronicis, evacuationum imprimis, & si fieri possit, qualis pulsus, lingua & urina.

Medicamenta sunt instrumenta, quæ per experientiam inveniuntur apta dirigendis viribus corporis humani ad sanitatem §. 1. Constat vero aliquando vires corporis humani sponte dirigi ad sanitatem, absque auxilio medicamentorum; ne itaque, quæ naturæ solius sunt (naturæ vocabulo intelligo effectus ex mechanismo corporis humani resultantes), impotentur arti, seu medicamenti domestici in hoc casu, caveat necessum est, quicumque historiam medicamenti domestici communicat. Id vero fieri potest, si prædictas adferat circumstantias, & iudicium relinquat peritis. Sed hoc loco taxandus est multorum error circa vires medicamentorum in genere & domesticorum in specie. Sunt enim, qui medicamentis nihil omnino tribuunt, dicentes naturam solam totam

tam rem absolvere ubivis, nec opus esse medicamentis. Sunt qui naturæ abjudicantes virtutem & efficaciam omnem, morborum sanationem unice deberi asserunt exhibitis medicamentis. Hi in duo extrema incidunt. Nam quamvis naturæ auxilio & viribus corporis semper opus habeat Medicus, §. 1. & quamvis morbi dentur, quos ut experientia docet, natura sola sanat, quales in primis febres ardentes, catarrhales, pleuritides, peripneumoniæ; evincit tamen eadem experientia, quod medicamenta, si a prudenti medico porrigantur, non tantum in dictis morbis naturæ sociam operam præbeant ad scopum suum citius tutiusque obtinendum, sed etiam multos morbos superent, quos natura sibi relicta tantum abest, ut expugnaret, ut potius illis magis magisque succumberet. Tales sunt scorbutus, phthisis, inveterata epilepsia, hydrops fere omnis, pathemata a lumbricis excitata, apoplexia, lues venerea. In hisce quidem morbis aliisque multis passionibus chronicis, ea medicamenta, quæ optatam restituunt ægro sanitatem, merito curationis laudem reportant, nunquam a natura dubiam reddendam. Interim morbi rationem, qua remissiones & evacuationes desideramus, ne ulla relinquatur dubitandi ansa de efficacia medicamenti, præcipue cum in quibusdam chronicis laus sua maneat naturam, & constet enumeratos aliquando si leviores, mota quacunque evacuatione salutariter solutos fuisse. Magnam virtutem tribuebat Wedelius radici Telephii seu Crassulæ majoris, appensæ inter scapulas in Hæmorrhoidibus cæcis & dolentibus, vide *Barth. A. M. H.* sed in iisdem Actis legitur ab alio observatum, quod vix succedat experimentum, nisi alvus laxa servetur. Mutationes morborum, aliquando a causis externis & fortuitis de-

pen-

pendent, nec medicamentis imputari possunt, nisi ut Hispanus quidam tribui volebat a se datis pharmacis, ruptam feliciter pectoris vomicam sub ingenti consternatione, multisque angoribus, quos mula Hispani, ipso inscio, ægro facesserat irrepens in cubile mi-feri & jamjam agonizantis. Vide *Bobnii Offic. Med. dupl. p. m. 24.*

In acutorum historiis, solliciti sumus de diebus criticis & tempore, quo laudatum medicamentum propinabatur, ut constet, quibus maxime natura adjuncta sit, quoque ordine exhibenda, dum repetitur experimentum.

De efficacia laudati medicamenti, maxima dubitandi ratio est, si medicamenti temere & multoties variatis aggrediamur morbum. Sæpe enim nescit acutissimus, cui laudem deferat curationis. Unde recte respondent aliquando rustici, de medicamento domestico rogati, quod morbum expugnauerit: *Wi frä- stade alt hwad folket sade, och är owisst hwilketdera halp.* Ut plurimum vero celebre evadit medicamentum novissime exhibitum, quippe ipsi omnem gloriam curationis adscribere solent; sicut non raro omnem restitutæ valetudinis laudem reportare solet medicaster, qui ultimo ad ægrum vocatur, licet Medicus potiora jecerit curationis fundamenta. In quo quidem casu, tolerabilior esset conditio Medici meliora meriti, si talis fortunæ filius cum illo apud *Hildanum*, Medico, cui honores & præmia jure debebantur, acclamaret: Ecce Domine Doctor, Tu sementem fecisti, ego messem.

§. 10.

Ac ne qua circumstantia, quæ vel lynceos oculos aliquando fugere potest, omissa reddat totam

tam rem irritam, opus est testetur repetiti experimenti successus, experimentatorem diligenter ad factum attendisse, quod requirebatur §. 4. Adeoque non communicetur medicamentum domesticum cum publico, nisi experimentis repetitis probatum.

Postulato de repetendis experimentis non raro se satisfecisse gloriantur vulgares remediorum domesticorum Indices. Certum est quod plurima ab aliis mutuati sint; reliqua, quibus appenditur illud *Probatum est*, ut hedera non vendibili vino, an una vel altera vice tentaverint, nescio. Haud tamen requiro tot repetita experimenta, quot Honoratus Fabri scivit de usu salubri corticis Chinæ. *Supra centenos*, inquit, *appellare possem, quibus salutaris fuit; & Em. Cardinalis de Lugo plus mille schedulas totidem pulveris, cum sperato ac laeto successu exhibiti testimonia asservat* Tr. 10. p. 482. Vellem meminissent omnes remediorum confarcinatores eorum, quæ Schelhammer in notis ad *Contr. Intr. ad art. med.* de medicamentis in genere judicat, & nos ad domestica applicare possumus: *Satis superque nobis est medicamentorum, ita ut laboremus ubertate, selectioni itaque studendum non simplici collectioni.*

§. II.

Si docuerit experimentator in historia medicamenti domestici, ægri constitutionem, habitum & alias corporis conditiones §. 5. illa, quæ præcedebant morbum §. 6. phænomena & symptomata in primis pathognomonica §. 7. medicamentum, methodumque exhibendi §. 8. statum morbi cum exhibere.

hiberetur §. 9. si sæpius experimentum repetierit §. 10.; attendit utique ad factum, factique omnes circumstantias, adeoque ad experientiam suam provocare potest §. 4, & tradidisse dicendus est medicamentum domesticum §. 1.

In ipsa pertractatione hujus Capitis egi de inveniendis medicamentis domesticis, & regulas tradidi ex natura experientiae. Cum vero inventa medicamenta domestica totidem sint historiae, quas auctor & experimentator sibi ipsi initio textit; visus mihi sum commode tradere posse simul cum inveniendi methodo ipsa requisita historiarum, quæ cum aliis communicantur. In hac paragrapho ostendo coronidis loco id demum medicamentum domesticum dici posse, cujus historia secundum regulas datas traditur. Hisce jam liceat sequentia subnectere

COROLLARIA.

I. Quod non vulgaris ingenii res sit tradere veram historiam medicamenti domestici. Mirum est, quantæ rem difficultatis sentiant, si quos ex plebe rogaveris de morbo, quocum conflictantur, & de adhibita medicina. Nisi formatis questionibus, ut Ariadnæo filo eis subvenires, nunquam credo ex labyrintho illo evaderent; adeo novissima primis confundunt & obliviscuntur circumstantiarum, quæ maxime ad rem, in aliis verbosi nimis. Requiro in experimentatore scientiam cum pari prudentia conjunctam, ut naturæ & artis facta sollicitè observare, & perspicue aliis exponere queat.

II. Raræ sunt medicamentorum domesticorum historiae, quæ requisitis §. 11. satisfaciunt; pauca itaq; habentur medicamenta domestica re & meritis, quamvis nomine multa. Evolve nostros vulgares indices, pro-

missis quidem lætaberis, facilemque malis haberi medec-
lam credes, sed mox dolebis omittas esse circumstantias,
quæ rem maxime variant, ut plane nescias, an spe suc-
cessûs, vel damni periculo tentari queant. Multi tamen
curantur, dicis, medicamentis domesticis, qualia jam
circumferuntur. Fateor, & persuasus sum plures longe
iisdem curari posse, si cum debitis cautelis adhiberentur.
Jam vero, si de curatorum numero excludantur, quos
natura sola, aut commoda diætâ cum V. sectione sanant,
aut qui post breves inducias graviora patiuntur, pauci
supererunt. Exempla sanatorum diligenter notamus,
eorum vero, qui male habuerunt, brevi obliviscimur.
Satis tamen multa reperiuntur in scriptis medicorum. Se-
quentia possunt nostris hominibus usui esse. Dede-
rat circumforaneus puero icterico septem vel octo in-
secta, quæ capilli maxime tegunt, devoranda. Dispa-
ret morbus, in ejus vero locum succedit pallor summus,
appetitus caninus & insignis Atrophia, mors denique.
In mortui ventriculo, sectione instituta, obtulit sese pe-
diculorum monstruosæ magnitudinis in unum congloba-
torum colonia, qui natales debuerant assumtis, & misero
tot lacrymas moverant. V. Th. Bartholini *A. M. H. V. III.*
p. 168. Scio esse, quos vini potus liberavit a febris intermit-
tente, alios vero absterreant verba eximii nostri Linde-
stolpe in *Tr. de cortice Kinkina p. 28.* *Thet wet jag, at
en wacker Student i Uppsala 1704 wille dricka bort Frossan med
Portugis Win, men fans om morgonen död. En annan i Stock-
holm försökte thet samma med Rhenst Win, men fick en het-
sig Feber therpå, och stor förstoppelse.* De quartanario, qui
dum potu liberali spiritus vini abigere volebat febrim,
mortuus concidebat, refert ex Fernelio Hoffmannus.
At multa, inquis, sympathetica adhiberi possunt sine
periculo. Concedo ita fieri, dum vero in istis dubiis oc-
cupamur, solet elabi temporis punctum, in quo justa me-
dicina

dicina valet. Quod de spectrorum historiis sensit olim illustri Pufendorfius, sentiendum puto de historiis curationum per Sympathiam: Non omnibus facile fidem habendam, neque negandas omnes. Multas fortiori tribuo imaginationi, plures malis de effectu medelæ conclusionibus. Sic vidit Celeberr. Hoffmannus non modo iis sudorem moveri, quorum urinam coxerat cum pulvere famigeratissimo ex Vitriolo, Sale communi & Sulphure; sed iis etiam, qui cum sua urina institui opinabantur experimentum. V. *Diff. de cognosc. Medic. efficacia.*

III. Tum demum emerget Medicina domestica ex difficultatibus illis, quæ undique premunt:

1. Quando innotescunt omnibus regulæ, quarum observatio necessaria est in inveniendis & communicandis medicamentis domesticis; ac tollitur præjudicium, inesse medicamentis vim absolutam edomandi hunc vel illum morbum:

2. Quando in patria nostra carissima Viri probatæ fidei & doctrinæ, Medici in primis, colligunt medicamentorum domesticorum historias ad normam adæquatæ experientiæ, eas cum Publico communicant novisque locupletant inventis. Initium fecit Ampliss. atq; Experientiss. Medicus Ord. S. R. M. & Medicinæ Professor Nicolaus Rosén, idem optimus Theoreticus & felicissimus Practicus, in adjectis ad Calendaria observationibus de medelis domesticis. Ut opus cœptum continuet Nob. Vir, optant quicunque patriæ amore tenentur.

3. Quando res naturales patriæ & indigenas ex triplici naturæ regno plenius describunt viri curiosi & docti, & juvenus in inferioribus scholis eruditur nominibus plantarum, quæ frequentissimæ sunt. Sic enim sentiret Materia Medica incrementa longe uberrima, & confusiones ex falsis nominibus oriundæ possent vitari. Hucusque minimè satisfactum est iis, quæ postulabat §. 8. desideramus

sape descriptionem medicamenti domestici accuratam, qua nomen, figuram & essentielles characteres. Ut vero ad hanc rem qualemcunque symbolam contulisse videar, dabo heic figuram & descriptionem Lichenis, qui multis nostrum in usu est, ut medicamentum domesticum contra Phthisin pulmonalem. Non in omnibus innotuit provinciis, neque scriptores Medicinæ domesticæ illius mentionem fecerunt, quantum ego scio. Unicus est D. D. Linnæus, Clarissimus nostri seculi Botanicus, qui de ipsius usu in Flora Lapponica commentatur:

Lichen foliis oblongis laciniatis, marginibus conniventibus, ciliatis. Fl. L. Muscus catharticus *Aët. Hafn.* 1671. Muscus in Islandia purgans *Sibbald. hist. nat. Scot. p. 39.* Muscus Islandicus purgans. Muscus esculentus.

Crescit in sylvis siccioribus rectaque maximam partem enascitur ex terra, ramosus, dextro latere viridis seu ex virore glaucus, sinistro albus, cartilagineus præterea & membranofus, lato ungue vix latior, sed

in longum varie
hinc inde spinosis
mæ partes asper-

vel ex rubro ferrugineis, quæ præcipiti autumnò evanescunt. Confer J. c. ex *A. M. Hoffn. & Breinium in Eph. Med. Phys. 1672. p. 439*, cui figuram debeo,

proserpens, costis
horridulus; extre-
mæ maculis rubris,

Primus hunc protraxit in lucem Borrichius, eumque ex Islandia deferri tradidit, ubi a colonis primo vere adhibetur

hibetur ut purgans, reliquo æstatis comminutus in farinam admiscetur pulmentariis. Eodem fere tempore laudat eum Breinius in fracturis crurum, coctum cum cerevisia Gedanensi, additis radicibus *Consolidæ majoris*, in unguentum. Quod suspicatur de virtute ejus antiphthifica & pectorali, id jam quidem plures Fahlunæ & in Vermelandia expertos audio. Est saporis amaricantis, si vel integrum annum asservetur. Diversæ præparandi rationes in eo conveniunt, quod eluatur & separetur amarities illa, in qua sine dubio vis purgans residet; ac deinde cum lacte caprino coquatur. Debentur vires pectorales mucilagini, quæ ipsi copiosa inest. Ejus quinque manipuli cocti cum aqua per quatuor horas, dabant mihi Decocti colati uncias fere novem, quæ mox abibant in mucilaginem spissam satis, amari saporis. Accuratas hujus medicamenti historias non habeo, adcoque plura de eo referre nequeo.

CAPUT SECUNDUM.

De

Medicamentis Domesticis in Dysenteria.

§. I.

ANnus erat MDCCXXXIX, & mensis Sept. cum Suderhamniam Helsingorum grassaretur Dysenteria (*Blodstot, Rædstot*), ex intestinorum torsione & doloribus cruentaque alvi dejectione, facile cognoscenda.

Vetus est observatio, quod Dysenteria potissimum invadant æstate ad finem properante, vel ineunte autumno. Primum impetum sustinuit Suderhamnia; Mox adjacentes parœciæ Norala & Söderala senserunt. In reliquis parœciis Helsingiæ Australis Hanabo, Båldnäs, Skog;

Skog &c. vagatum est dirum malum hisce duobus annis, multamque stragem fecit. Possent tandem hujusmodi morbi epidemii & prædici & averti, si haberentur eorum historiæ accuratæ, multis annis collectæ.

§. 2.

Situm est oppidum nostrum in humili & palustri loco, atque ita quidem ad radices duorum montium, ut a Borea & Subsolano undique perflari possit. Ceterum variabant maxime tempestates mense Augusto dicti anni. Diurnos calores nocturna frigora excipiebant, utrisque interponebantur frequentes pluviae.

Hujusmodi situs & tempestas favent Dysenteriis. V. *Hoffm. Med. Syst. P. III. S. II. C. 7.* In parœcia Bâldnæs, quæ distat quatuor milliaribus Suderhamniâ, illi in primis pagi mulstabantur diro hoc morbo, qui sunt in solo palustri, subhumido, & ad fluvios siti, ut ex literis, inde ad me missis, video.

§. 3.

Forté eodem tempore venerat quidam Dysentericus Holmiâ. Hic ex navi, qua vectus erat, in oppidum exponitur. Paucis interjectis diebus, ægrotant multi ex familia domus, in qua decumbebat, eodem morbo; mox latius tracta contagione, alii plures passim in oppido. Observabam quod sævus hic morbus plurimum pueros intra octavum & decimum quartum ætatis annum infestaret: neque tamen parcebat florenti ætati utriusque sexus, aut ætate firmatis. Erant tamen omnes terre ex plebe & ultimæ sortis hominibus; multi autem, in quos nulla suspicio cadere potuit contracti mali ex esu fructus horræi, immaturi. Exci-

Excitasse videtur Dysentericus ille gliscentes mali scintillas, ut in luculentum ignem erumperent. Non tamen nego, quin sponte potuissent concipere malum prædispositi, quocunque diætæ vitio interveniente. Hinc est, quod illos maxime feriret morbus, qui aëris injuriis corpora objicere necessum habebant, assiduis putrimbris, diurno æstui, nocturnoque frigori, quibus transpiratio sufflaminatur, & humores a corporis peripheria introrsum vertuntur. Pueri cruditatibus & acrimoniis acidis obnoxii sunt, ob debilem in illa ætate digestionis officinam.

§. 4.

Morbus ipse procedebat solitis phænomenis. Incipiebat Diarrhœa, hanc citius vel tardius sequebantur horror & rigor, febris, intestinorum tormina, & molestissimus sensus viscerum quasi descendentium, dolores in quibusdam circa umbilicum solum, in pluribus ad hypochondrium utrumque extensi, cum frequentissimis dejectionibus materiæ pinguis, mucido - cruentæ, & doloroso defidendi conatu seu tenesmo. Aderat calor, sitis, rubor faciei & virium summa prostratio.

Erant, qui diebus novem, immo quatuordecim conflictabantur cum alvi fluxu, doloroso quidem, sed non cruento, & tolerabili, ut lecto abstinere possent.

§. 5.

Concludebam ab iis, quæ præcesserant §§. 2, 3, & a phænomenis morbi §. 4., deponi ex sanguinea massa in canalem intestinorum materiam quandam serosam, mucescentem, coalitam cum particulis heterogeneis, acribus, in lentum ac causticum

cum magma; sub hac vero segregatione, & ab illa ipsa materia vellicari sensibiles intestinorum tunicas, & proritari ad torminosas constrictiones: ad curationem itaque requiri *temperantia* & *evacu-antia* materiam acrem. *sopientia* spasmos intestino-
rum, *corroborantia* denique debilitata, aut alio modo læsa intestina.

§. 6.

Ut dicta §. 5. obtinerem, svadebam initio morbi serum lactis copiose hauriendum, & interdum decoctum tenue hordei, aut jusculum pulli gallina-
cei, pauxillo nitri adjecto. Interponebam pulveres ex testis ovorum, conchis & nitri dimidia reliquo-
rum parte, usque dum febris levaretur. Aliquan-
do addidi potui prædicto vitellum ovi bene con-
quassatum. Dum malum intra diarrhœam subsi-
steret, propinavi radicis Rhei drachmam semis &
Corticum Cinnamomi scrupulum dimidium. Ut
pedes & corpus a frigore servarent, ante omnia
monui.

Commendatissimum est serum lactis in hoc morbo, inde usque a magni Sydenhamii temporibus, qui mul-
tus est in ejus laudibus V. Op. Sydenhamii. Bagliv, lumen il-
lud Medicorum, quos Italia genuit, vocat *fere specifi-
cum* in Dysenteria. Quod non aliena a veritate dixe-
rint, ipse expertum habeo.

Quid de Ipecacuanha, famosissimo aliorum antidy-
senterico, teneant nostri Medici, non legi. Mihi occa-
sio fuit unica vice illam adhibendi, non sine successu
optato. En morbi & curationis historiam. Vir 45 an-
norum, constitutionis debiliore, laboribus tamen ex-
ercitus

ercitus, cum in marinis juxta Suderhamniam commoraretur oris, lignationis causa, afficitur Diarrhœa, quam post dies paucos comitari incipiunt tormina tendentia ex umbilico deorsum ad utrumque hypochondrium. Febrilis calor & ingens sitis infestabant, posteroque mane excrementa cruore mista. Hora A. M. IX. propinavi scrupulum unum Ipecacuanhæ in sero lactis, potumque ejusdem seri, dum vomitus instaret, injunxi. Non diu post assumptum pulverem sentiebat levare dolores. Exantlatis vomitionum laboribus dedi eadem vespera Laudani Liqv. Sydenh. gtt. sex in aqua destill. Lil. convallium. Ager convalescit, & proprio ausu sequenti die exit, suisque vacat negotiis.

Ut habeamus tandem verum hujus radicis succedaneum, colligenda sunt ex indigenis ea omnia, quæ vi pollent emesin movendi. In hunc censum venit Muscus ille, quem *Exper. D. D. C. Linnaeus* vocat

Lycopodium caule erecto dichotomo Fl. Lap.

Helsingis audit *Lumbrik*. Describunt, nisi valde fallor, Curiosi Germaniæ hunc muscum in *Obs. 149. Anni 4. & 5.* sub nomine Selaginis tertiæ *Tbalii*, & referunt quod vomitum cieat vehementissimum, corpusque variis exoneret humoribus. Ejus decoctum a rusticis adhiberi dicit D. Doct. Linnaeus l. c. contra phthiasin pecudum, & interne aliquando usurpari ad vomitum hominibus excitandum, in parca dosi. Eundem hunc muscum colligunt in Helsingia multi ex vulgo, & in forma Decocti propinant laborantibus febris intermittente, non sine fructu; sæpe tamen in tanta dosi, ut anxietates sequantur summæ, & purgatio supra infraque periculi plena. Novi datum esse in magna copia feminæ, quæ quartana diuturna laborabat, & tantam inde ortam hyperemesin ac catharsin, ut de ea omnes actum esse

crederent. Interea febris remisit, & ægra convaluit. Tantum usum ex modica ipsius dosi exspectamus merito, quantum periculi ex immodica. Digna itaque res esset inquisitione, in quo præcipue vis hujus musci emetica consistat, quomodo præparari, & secure dari possit. Exiguus est numerus Emeticorum, quæ patria tellus fert; auctum vero desiderat Medicina domestica. En musci nostri descriptionem & figuram.

Ex una radice fibrosa, nigricante surgit caulibus aliquot crassius, plerumque recurvis, in quorum ambitu disponuntur folia creberrima, tenuia, e saturo virore splendentia, acuta veluti Juniperina. Semen, quo propagetur, nullum deprehenditur, ejus vero loco latent in foliorum alis capsulæ subulæ, reniformes, quæ maturitate sua per dorsum dehiscunt pulveremque lacteum spargunt. Ab aliis congeneribus differt caulibus bifidis, qui rursus in binos, rarius in ternos subdividuntur ramulos. Confer Dillenii N. P. G. & Scheuch. alp. p. 39. T. 6, unde desumpta est nostra figura.

§. 7.

Devicto magnam partem febrili æstu, §. 6. dedi seminum Papaveris albi drachmas duas, Nitri scrupulum unum & Camphoræ grana octo; ex quibus in pulverem redactis, sumendam jussi portionem æqualem quater omni die. Profuit quoque

Cam-

Camphora ad scrupul. dimid. soluta in Olei lini non rancidi Uncia una, & tribus vicibus propinata in comodo jusclo. In paucis casibus necessum habui confugere ad Laudanum liquidum Sydenhamii. Exterius abdomini applicari jussi chartam emporeticam in spiritu vini Camphorato madefactam.

Video jam laudari in Hist. morb. Vr. 1699. spiritum vini camphoratum in eodem casu: *Linthea spir. vini Camphorato imbuta & abdomini singulis duabus horis imposita, acerbissimos cruciatus egregie mitigaverunt.*

Plur. Reverendus & Præclariss. D. Mag. Ol. Broman, Hudigswaldensium Præpositus, sibi non grave duxit, pro illo, quo erga patriam fertur amore, per literas mihi transmittere excerpta ex Tractatu, quem prælo paratum habet, de remediis domesticis ab ipso probatis in Helsingia, sub titulo: *Æsculapius Helsingicus, eller efter Dr. O. Rudb. ordatyde, Askelabben* - - . Commendat in Dysenteria scopo laxandi, Pilulas ex candida & stillante resina, quæ deprehenditur in truncis abietum, cum finduntur; scopo adstringendi, Decocta ex Elichryso, Bursa pastoris &c. Externe, balnea aquæ calefactæ ab immissis scorriis ferri. &c.

§. 8.

Ad alvi fluxum cohibendum, si persisteret, dedi pulveres Tormentillæ & Nucis moscatæ, in Electuarius redactos cum Theriacæ Venetæ pauxillo, Bolo cinerea Helsingorum & syrupo Myrtillorum nigrorum. Curationis finem feci essentia aromatica ex Cinnamomo, Mace & Radicibus Pimpinellæ in spiritu vini infusis.

Bolus Helsingorum cinerea, est ex Regno minerali terra, quæ lenissima sentitur digitis tractata, instar ma-

teriarum oleosarum linguarum adhæret, constans tenuibus laminis, quarum una videtur alteri superincumbere. Reperitur in Helsingia juxta Suderhamniam ad portas oppidi, quæ Occidentem spectant, & in Parœcia Niutånger. Est inter omnes bolos & terras sigillatas, quæ in communi usu habentur, mollissima & subtilissima. Injecta in vitrum aqua plenum mox fatiscit in pulverem tenuem; pluviis tacta deponit cinerem, & rubescentem induit colorem. An hæc est Humus conchacea, Helsingmylla, Linnæi *Syst. nat.* & unde constat, quod sit ex destructo animali conchæ lævis, oblongæ ibm?

§. 9.

Tenesmo molestissimo §. 4. opem tulit fons ex decocto florum Chamomillæ & Sambuci in lacte.

Cum paginae angustia impediatur uberiorem dictorum expositionem, addam duas historias ægrotorum eodem hoc morbo, ex quibus patet, quantum damni ex adhibitis domesticis sine methodo ulla, sæpius oriatur:

Puella decem annorum queritur intestinorum tormina & alvi fluxum. Propinant parentes cerevisiam tenuem, cui inspersus pulvis Nucis Moscatæ. Omnia vero vomitu rejicit, qui violentior evadit sumto aceto cum pulvere Gallarum. Elapso in hoc statu nycthemero uno cum dimidio, dantur ad sistendos vomitus tres doses Theriacæ Venetæ. Supprimuntur vomitus, ægra vero taciturna jacet, ne verbulo quidem reddito ad quæstiones, de mali sede & violentia. Interea urget fluxus alvi mucido-cruentus, & cum primis diebus ipsa surgeret ad alvum reddendam, jam signo dato elevatur ab aliis, tandem inficiæ prodeunt excrementa. Quinto nycthemero placida morte expirat.

Cum Dysenteria sæviret præterlapso anno MDCCXL mense Augusti in parœcia Mo Helsingorum, afficiebatur foemina 59 annorum Diarrhœa, quam perpessa XIV. diebus, sumit metu Dysentericæ lapidem calaminarem cum argilla fornacis pistorum (Bakugns-Ler) in lacte. Sublatus est alvi fluxus; verum post III. hebdomadas sensim intumescere coepit abdomen, usquedum ægra lecto affigeretur. Hoc anno mense Januarii, ut ex literis inde ad me transmissis percepi, increverant abdomen & hypochondria in tumorem, qui minabatur rupturam omni momento, præcipue si cibum potumve sumisset. Pauxillo feri lactis vivere cogitur. Anxietates præcordiorum queritur, & sensum arctæ fasciæ regioni pectoris injectæ,